

AHLAK

ETİĞE BİR GİRİŞ

FOL® 154

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

FELSEFE 134
BERNARD WILLIAMS 01

AHLAK –Etîçe Bir Giriş–
BERNARD WILLIAMS

ÇEVİREN: AYKUT AYTIŞ

ÖZGÜN ADI: *MORALITY –AN INTRODUCTION TO ETHICS–*
EDİSYON: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS 2001

EDİTÖR: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: BURAK SERHAT ERMİŞ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-625-7307-71-0

BASKI: AYRINTI BASIM YAY. VE MAT. HİZ. SAN. TİC. A.Ş.
MATBAA SERTİFİKA NO: 49599

1. BASKI: EKİM 2021

İLETİŞİM ADRESLERİ
CINNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

BERNARD WILLIAMS

Bernard Arthur Owen Williams, kişisel asistan bir anne ve mimar bir babanın çocuğu olarak Westcliff-on-Sea, Essex, İngiltere’de doğdu (1929). Chigwell School’daki eğitiminin ardından Balliol College, Oxford’a kabul edildi (1946). Burada Yunan ve Latin klasiklerini ve en yeni felsefeyi içeren meşhur Greats müfredatını üstün başarıyla tamamladı ve All Souls College, Oxford’a bir Prize Fellowship ile kabul edildi (1951). Daha sonra New College, Oxford’da fellow oldu (1954). University College, London’da felsefe okutmanlığı (1959-64) ve Bedford College, London’da felsefe profesörlüğünün (1964-67) ardından Cambridge Üniversitesi’ne Knightbridge Felsefe Profesörü olarak atandı (1967-79). Akabinde King’s College, Cambridge’te dekanlık yaptı (1969-87). Daha sonra Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley’de Monroe Deutsch Felsefe Profesörlüğünü (1988-2003) ve Oxford Üniversitesi’nde White’s Ahlak Felsefesi Profesörlüğünü (1990-96) icra etti. Felsefeye yaptığı hizmetlerden dolayı şövalyelik nişanı aldı (1999). Bir süredir mustarip olduğu omurga kanserine bağlı bir kalp krizi nedeniyle 73 yaşında Roma’da hayata gözlerini yumdu (2003). Başlıca eserleri: *Problems of the Self* (1973), *Descartes: The Project of Pure Enquiry* (1978), *Moral Luck* (1981), *Ethics and the Limits of Philosophy* (1985), *Making Sense of Humanity* (1998), *Shame and Necessity* (1993), *Plato* (1998), *Hakikat ve Hakikatlilik* (2002), *The Sense of the Past: Essays on the History of Philosophy* (2005), *Philosophy as a Humanistic Discipline* (2005).

AYKUT AYTIŞ

Akşehir’de dünyaya geldi (1982). Lisans eğitimini Ege Üniversitesi Felsefe Bölümünde tamamladı (2007). Aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünden *Bernard Williams ve Felsefi Etiğin Sınırları* başlıklı doktora teziyle mezun oldu (2016). Hâlen İnönü Üniversitesi Felsefe Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Başlıca eserleri: R. G. Collingwood, *Felsefi Yöntem* (2021).

İÇİNDEKİLER

CANTO EDİSYONUNA ÖNSÖZ	11
ÖNSÖZ	16
I	
AMORALİST	21
2	
ÖZNELCİLİK: İLK DÜŞÜNCELER	32
3	
ARA BAHİS: GÖRECİLİK	39
4	
ÖZNELCİLİK: DAHA İLERİ DÜŞÜNCELER	45
5	
'İYİ'	57
6	
İYİLİK VE ROLLER	67
7	
AHLAKİ STANDARTLAR VE İNSANIN AYIRT EDİCİ ÖZELLİĞİ	73
8	
TANRI, AHLAK, İHTİYAT	80
9	
AHLAK NE İLE İLGİLİDİR?	90
10	
FAYDACILIK	98
DİZİN	114

CANTO EDİSYONUNA ÖNSÖZ

Başlangıçta bu metin, farklı yazarlar tarafından kaleme alınmaları ve kolektif olarak felsefeye kapsamlı bir giriş teşkil etmeleri düşünülen kısa roman uzunluğunda bir dizi parçadan oluşacak daha büyük bir kitabın bir kısmı olarak tasarlanmıştı. Editör Arthur Danto beni ahlak felsefesi üzerine olan kesimi yazmaya davet ettiğinde, bir giriş metni düzeyinde yazmaya teşvik ediliyor olmamızla birlikte salt tanıtıcı bir metin yazmamızın değil, daha ziyade her birimizin en ilginç veya verimli bulduğu ilgi ve soruları takip etmemizin istendiğini açıkladı. Sonunda yayıncılar (yayıncıların kim olduğundan hareketle bazılarımızın kaçınılmaz olarak ‘Harper’s Bazaar’ adını taktığı) büyük kitabı çıkarmamaya karar verdiler ve her bir kesimi ayrı ayrı yayımladılar.

Ayrı ayrı yayımlanan bu kitapların en azından biri (Richard Wollheim’in *Art and Its Objects*’i [*Sanat ve Nesneleri*]), daha ileri edisyonlarda yeni kesimlerin ilavesiyle, sonraki hayatında büyüyüp gelişmiş oldu. Bu kitap ise ilk çıktığında olduğu gibi duruyor. Bunun başlıca sebebi, daha sonra aynı konuların bazıları üzerine başka kitap ve yazılar yazmış ve bu metni bu daha sonraki çalışmalara münasebetsiz (ve muhtemelen yanıltıcı) göndermelerle doldurmanın hiçbir manasını görmemiş olmamdır. Bu kitapta ele alınan konulardan biri ile, yani faydacılık ile ilgili olarak aksi yönde davranmam özellikle uygunsuz olurdu, çünkü faydacılık hakkında daha sonra yazdıklarımda burada aynı konu hakkında yazmış olduklarımı hesaba katmaya ve oldukça farklı hususları geliştirmeye çalıştım. Kitabın faydacılıkla ilgili bölümü, faydacı projenin benim gördüğüm şekliyle te-

ÖNSÖZ

Ahlak felsefesi hakkında yazmak, sadece herhangi güç bir konu hakkında veya herhangi bir şey hakkında yazmakla ilişkili sebeplerden ötürü değil, iki özel sebepten ötürü riskli bir iş olsa gerek. Birinci sebep, kişinin kendi algılarının sınırlılık ve yetersizliklerini en azından felsefenin diğer bölümlerinde olacağından daha açık bir şekilde ifşa etmesinin muhtemel olmasıdır. İkincisi ise, kişinin ciddiye alınacak olması hâlinde insanları önem arz eden meseleler hakkında yanlış yönlendirme riskine girebilecek olmasıdır. Alan hakkında yazanların az bir kısmının birinci tehlikeden sakınmış olmalarına karşılık, pek çoğu ya onları ciddiye almayı imkânsız kılarak ya önem arz eden herhangi bir şey yazmayı reddederek ya da bunların her ikisini de yaparak ikinciden sakınmışlardır.

Bu üzücü hakikat, ‘analitik’ veya ‘lengüistik’ tarzda ki çağdaş ahlak felsefesine karşı, onun hususiyetle boş ve sıkıcı olduğu yönündeki özel bir itham olarak sık sık öne sürülür. Bu, özel bir itham olarak, bir bakıma hakkaniyetli değildir: Çoğu ahlak felsefesi çoğu zaman boş ve sıkıcı olmuştur ve (şu veya bu şekilde ahlakla ilgili olan kitaplardan farklı olarak) ahlak felsefesi alanındaki büyük kitapların sayısı kelimenin sözel anlamında anlaşılacak üzere bir elin parmaklarıyla sayılabilir. Fakat geçmişteki eserlerin boşluğu, çoğu kez, alışılacık ahlakçılığın, ahlaki meseleleri basmakalıp bir şekilde ele almanın boşluğu olmuştur. Çağdaş ahlak felsefesi ise sıkıcı olmanın orijinal bir yolunu bulmuştur: ahlaki meseleleri hiç tartışmamak. Ya da daha ziyade, ahlaki meselelerle bağlantıyı tümünden koparan bir

I AMORALİST

“Niçin herhangi bir şey[i] yapmam gereksin?” Bu soruyu anlamanın pek çok yolundan ikisi şöyledir: “Bana herhangi bir şeyi yapmam için bir sebep verin; her şey anlamsız” gibi bir anlama geldiğinde bir çaresizlik veya umutsuzluk ifadesi olarak ve “Niçin *yapmam gereken, yapmalı olduğum* herhangi bir şey olsun?” gibi bir anlama geldiğinde daha meydan okuyucu ve ahlaka karşı bir ton olarak.

İlk ruhla sorulduğunda soruyu “Bana ... bir sebep verin” şeklinde yeniden ifade edebilsen de onu soran insana gerçekten bir sebep verebileceğimiz –bu kadar aşağıdan başlayarak onu bir şeyi umursamaya *argümanla ikna edebileceğimiz*– hiç de açık değildir. Aslında onun umursamaya hazır olduğu bir şey bulmak anlamında ‘ona bir sebep vermek’ mümkündür, fakat bu da onu akıl yürütme yoluyla umursamaya sevk etmek değildir ve böyle bir şeyin olabileceği de pek şüphelidir. Bu kimsenin ihtiyaç duyduğu şey yardım veya umuttur, akıl yürütmeler değil. Hiç kuşkusuz, eğer hayatta kalıyorsa başka şeylerden ziyade *bazı şeyleri* yapıyor olacağı ve böylece diğer şeyler yerine bu şeyleri yapması için mutlak olarak minimal bir anlamda bir tür sebebinin, bir tür minimal tercihinin olacağı doğrudur. Fakat bunu işaret edip göstermek bizi pek de bir yere götürmez; belki de bu şeyleri devam etmek için, salt mekanik olarak yapıyordur ve bu şeylerin onun için hiçbir anlamı yoktur. Yine, eğer durumunu intihar için bir sebep olarak görürse, o zaman bu gerçek bir karar vermek olur; (Camus’nün *Le Mythe de Sisyphe*’de [*Sisifos Söyleni*] işaret ettiği üzere) in-

DİZİN

A

acı 73, 92, 93, 97
adalet 106, 110
adaletsizlik 46
Afrika milliyetçiliği 39
ahlak 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 28, 31, 33, 35, 36, 39, 42, 45, 49, 51, 52, 54, 55, 57, 76, 78, 79, 80, 83, 85, 86, 87, 91, 94, 95, 96, 113; ~ felsefesi 11, 12, 14, 15, 16, 17, 20, 28, 33, 35, 36, 57, 76, 80, 88; ~ felsefesinin birinci-düzey etik soruları 12; ~ın doğası 18, 33; ~ın gayesi 19; ~ın genel çerçevesi 95; ~ın içerikli materyalleri 23; ~ın içsel bazı özellikleri 42; ~ın nesnel olmadığı gerekçesi 48; ~ın problemleri 13
ahlakçılık 16, 88
ahlaki: ~ akıl yürütme 22; ~ anlaşma 37; ~ anlaşmazlıklar 34; ~ anlayış 32, 98; ~ argüman 23; ~ bağlılıklar 17; ~ beyanlar 32; ~ bilginin imkânı 12; ~ görüş 35, 84; ~ dilegetirimler 34; ~ düşünce 17, 25, 28, 49, 50, 55, 56, 99, 100, 101; ~ düzlem 29; ~ eğitim 26; ~ fenomenler 20; ~ görüşler 92; ~ görüş noktası 86; ~ homojenlik 38; ~ ilke 98; ~ inançlar 49, 50, 51; ~ kanular 32; ~ kavramlar 51; ~ kurallar 24, 26; ~ meseleler 16, 45; ~ motivasyonlar 26, 83, 87; ~ motifler 82, 87; ~ mülahazalar 18, 22, 27, 30, 45; ~ duygular 13; ~ olan 13, 24, 25, 81, 83, 87, 90; ~ olgu 32; ~ olmayan 13, 20, 91; ~ tasvip 85, 92; ~ tutumlar 35, 36, 37,

38, 48; ~ yargılar 12, 32, 33, 34, 37; ~ yargımın doğası 12
ahlaklı eyleme 84
akıl 21, 22, 71, 73, 74, 76, 82, 89, 94, 105; ~ yürütme 21, 22
alguların sınırlılık ve yetersizlikleri 16
Alman subayı 70
amoral 25
amoralist 18, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30
analitik 14, 17
a priori ahlaki hakikatler 76
argüman 17, 82
Aristoteles 57, 73, 74, 77, 80, 92
arzular 79
Aşantiler 39, 40, 41
aşırı-basitleştirme 19
Atina 75
atribütif 58, 59, 60
aydınlatıcı toplum bilimleri 40
Aztek pratikleri 43

B

Batının çağdaş ahlaki idealleri 109
bayağı görecilik 44, 45
beğeniler 26
belirsizlik 17, 96, 97, 105
belli-değerleri-olan-bir-grup 40
Benjamin Franklin 96
Bentham 99, 102, 109
Bernal de Diaz 43
bilim 32, 33, 48, 49, 52, 74, 76, 100
bilimsel: ~ araştırma 50, 76; ~ inançlar 49; ~ keşifler 76; ~ veya olgusal inançlar 50
birinci-düzey etik sorular 12

C

Camus 21
 cehennem 82, 87
 cinsel: ~ ahlak 45; ~ ilişkiler 45
 cinsellik 109

Ç

çağdaş felsefe 63, 66

D

daha iyi 61
 davranışçı öğrenme teorisi 26
 dedüktif haklılandırmalar 48
 değer 12, 13, 17, 20, 24, 33, 41, 51, 63, 65, 66, 73, 79, 86, 91, 92, 97, 99, 101, 102, 104, 105, 110; ~ teorisi 20
 deneyim 30, 42
 D. H. Lawrence 96
 dil 27, 33, 34, 64, 65, 110; ~ felsefesi 63
 dindar ahlakçı 88
 din-karşıtı 97
 dinsel ahlak 83, 87, 89, 96
 doğa bilimi 76
 doğalcı yanılığ 63, 65
 'doğal' ve 'yapay' erdemler 30
 Doğu Afrika 39
 duygulanımlar 26; ~ın doğası 79

E

edebiyat 14, 18
 empirik: ~ dünya 72; ~ olgular 54
 en derin itki 96
 En Fazla Mutluluk İlkesi 101, 102, 109
 entelektüel etkinlik 75
 erdemler 51
 esenlik 91, 92, 96, 97
 estetik 62
 etik: ~ mülahazalar 13; ~ refleksiyon 13
 etkisiz kılınmış öznelcilik 55
 Euthyphron 82
 evrenselleştirme 24; ~ ögesi 42
 eylem 13, 22, 51, 52, 55, 73, 82, 84, 88, 98, 101, 105, 106, 107, 110, 111; ~-faydacılığını 106, 110; ~ ilkelere 52; ~ sebepleri 88

F

faydacı(lar) 11, 99, 100, 101, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113; ~-olmayanlar 112; ~ teori 109
 faydacılık 11, 19, 98, 99, 100, 102, 103, 105, 108, 109, 110, 111, 112, 113
 felsefe yapmak 74
 felsefi etkinlik 76
 feminizm 12
 Foot 91

G

Galli milliyetçiler 40
 Gauguin 74
 gaz faturası modeli 107
 genelleştirme argümanı 108
 görecilik 39, 41
 görelî-olmayan 39, 40, 42, 43; ~ a priori ilke 42
 Gresham Yasası 113

H

hakikat 82
 haz 22, 73, 93, 98, 102; ~ ve acı motivasyonları 73
 Hilary Putnam 52
 Hitler 70
 Hobbes 27
 hoşgörü 40
 Hristiyanlar 88
 Hristiyanlık 99
 Hume 30, 85, 86, 87
 huşu 88
 hümanizm 96, 97
 hürmet 88

İ

içerikli: ~ ahlaki sonuçlar 17; ~ kavramlar 51
 idealist politikalar 49
 ihtiyat 80, 82, 83
 ihtiyatlı olan 81, 83, 87
 inanç 35, 49, 71
 insan 72; ~ doğası 78; ~ların birbirlerinin acılarına duygudaşlık göstermesi 87

insanlık 22, 88
 intihar 21, 22
 İsa Mesih 94
 istenç 79
 işlevselci önermeler 40, 41
 iyi 56, 60, 61, 65; ~ insan 78, 80
 iyilik 18, 19, 56, 57, 62, 63, 77, 91;
 ~in gayri-doğal olması 57

J

J. J. C. Smart 109

K

kabile ahlakı 42
 Kant 81, 82, 85, 86, 89
 Kantçılar 87
 kapitalizm 96
 karakter erdemleri 73
 kayıtsızlık 45, 47
 keşif 96
 kıtlık 12, 27
 Kinikler 92
 kişisel idealler 95
 klasisist 14
 kolonyalizm 41
 konformist 109
 koşullandırma 26
 kötülüğünün bilinci 93
 kural-faydacılık 106, 108
 kuşku 54
 kültür 26
 kürtaj 12, 36

L

lingüistik 32, 63
 Luther 93, 96

M

Maniheizm 78, 79
 Marksist ahlak 95
 matematik felsefesi 55
 memnuniyet 92
 meta-etik 12
 metafiziksel görüş 33
 Mill 92, 99, 100, 103, 109
 minimal ahlaki kavramlar 51
 Moore 57, 58, 59, 63
 motivasyon 83, 84

mutlu insan 92
 mutluluk 73, 92, 93, 94, 96, 97, 98,
 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105,
 107, 109
 müdahale-etmeme ahlakı 40

N

Nazi Almanyası 41
 nesnelcilik 32
 Nietzsche 77, 99

O

olgular 32, 33, 35, 36, 50, 51, 54,
 65, 91
 Olgusal araştırma 49
 olgu ve değer 33, 51, 63, 65, 91
 ortak-ölçülemez değerler 105

Ö

öğretim 26
 örtük itaatsizlik 70
 öz-çıkarcı 49, 85, 87
 öz-çıkarcı motivasyonlar 87
 özgürlük 72, 76, 103
 öznelci 33, 34, 35, 37, 46, 51, 54; ~
 tutum 37
 öznelcilik 12, 32, 37, 46, 47, 48, 49,
 52, 53, 54, 55, 56

P

paradigmalar 41
 Platon 25, 75, 76, 82
 pragmatik politikalar 49
 pratik: ~ akıl 73; ~ bilgelik 74, 80
 Protestan anlayışlar 94
 Protestanlığın Romantizme bıraktığı
 tarihsel miras 96
 psikoloji 26
 P. T. Geach 58

R

rasyonalite 22, 28, 53, 77, 78, 102, 104
 rasyonel tartışma 37
 R. M. Hare 85
 romantizm 96
 S
 salt öznel 32
 sanat 59, 75

Sartre 71, 72
 seçim 52, 71
 semantik 89
 sempati 30, 86, 87
 sevgi 88, 103
 Sidgwick 112
 sonuççuluk 98
 sorumluluklar 52, 68
 söz edimleri 64
 standartlar 71, 72

Ş
 ‘şişman öküzler’ ilkesi 49

T
 Tanrı 19, 33, 80, 81, 82, 89, 93, 94;
 ~nın ahlaki kelamı 82; ~yla uzlaş-
 mak 94
 tarih 14
 tarihsel yeterlilik 53
 teorik akıl 74
 teslimiyet 96, 97
 toplum 24, 25, 36, 38, 39, 40, 41, 75,
 76, 96; ~lar arasındaki ahlaki anlaş-
 mazlık 39; ~ları tözselleştirmek 38
 toplumsal: ~ değerler 105; ~ kurumlar
 68

U
 umutsuzluk 21, 70, 97
 unvan 72

Ü
 üslup 14, 17
 ütopya 111

V
 Van Meegeren 59, 60
 verimlilik 102
 Vermeer 59
 Viktoryen ahlak 109

W
 Warnock 90, 91
 Wehrmacht 70

Y
 yaratıcı: ~ deha 75; ~ etkinlik 76
 yaratıcılık 77, 81
 yatkınlıklar 73
 yönetici sınıf 75
 yükümlülük 13

Z
 zekâ 77
 zihin felsefesi 79
 zorunluluk 72